

موضوع یادداشت : شیلات مرزی

دکتر رضا اسدی مدیر کل دفتر بهداشت و مدیریت بیماریهای آبزیان

سازمان دامپزشکی کشور

نقش مناطق مرزی در توسعه اقتصادی

مرزها عنصر برجسته‌ای در اقتصاد هستند و تعاملات بین‌المللی حداقل از یک منطقه مرزی عبور می‌کنند مرزی که در دوطرف آن قوانین متفاوتی وجود دارد. اقتصاد کلاسیک، مرزها را عمدتاً از نظر هزینه‌های ناشی از تجارت بررسی می‌کند و اشاره می‌کند که می‌توان از طریق آزادسازی تجارت هزینه‌ها را کاهش داد.

مواردی از قبیل قرارگیری یک منطقه مرزی در شبکه‌های تولید جهانی و بین‌المللی، جریان‌های تجاری و فرایندهای چانه‌زنی به معرفی آن منطقه مرزی کمک می‌کند و این می‌تواند بر ثروت و رفاه، ویژگی‌های بازار کار و موقعیت جهانی آن منطقه مرزی تأثیر بگذارد.

مطالعات مرزی در سال‌های اخیر عموماً بر اهمیت عملکرد اقتصادی و پتانسیل سرزمینی متمرکز شده است. در حوزه اقتصاد مرزی همواره مباحثی مربوط به موانع و منابع بعنوان مفهومی از عملکرد اقتصادی مطرح می‌شود و به این موضوع می‌پردازند که آیا نزدیکی یک منطقه به مرز ملی، تأثیر اقتصادی منفی دارد یا خیر عبارتی دیگر به دلیل موقعیت پیرامونی یک منطقه مرزی آیا آن منطقه یک مانع است یا ابزاری برای منابع اقتصادی و تجارت بین‌الملل؟

مناطق مرزی محیطی برای تعامل اقتصادی بالقوه یا محقق شده در آن سوی مرز یا در مجاورت آن مهیا می کنند. این مناطق، رابط‌های دو یا چند دولت و ملت هستند که با پویایی‌های خاص اقتصادی، اجتماعی مشخص می‌شوند. مناطق مرزی اغلب هم در حاشیه مرکز ملی مربوطه خود و هم در مرکز تعاملات اقتصادی بین‌المللی قرار دارند این دوگانگی ممکن است بر جذابیت این مناطق برای سرمایه‌گذاری و توسعه تأثیر بگذارد. به عنوان مثال، حاشیه‌نشینی آنها در داخل کشور خود ممکن است دسترسی آنها به بازارهای داخلی را محدود کند ولی از طرفی نزدیکی آنها به مرز، مزایای لجستیکی و استراتژیک متمایزی نسبت به کشورهای همسایه ارائه می‌دهد. این نزدیکی جغرافیایی، که توسط مرزهای باز تسهیل می‌شود، پتانسیل بازار را افزایش می‌دهد و دسترسی آسان‌تر به بازارهای نزدیک را فراهم می‌کند

واقعیت این است که در حال حاضر در اغلب کشورها مناطق مرزی، جزو مناطق محروم به شمار می‌آیند که عموماً از نظر ساختار اقتصادی با تنگناهای متعددی مواجه هستند. تبلور این امر را می‌توان در فقدان فرصت‌های شغلی متنوع، پائین بودن درآمد، پایین بودن تولید و بهره‌وری در بخش‌های مختلف اقتصادی دانست.

سه محور «شفافیت و قانونمند کردن تجارت مرزی»، «ایجاد زیرساخت‌های لازم در جهت رونق تجارت قانونی در مرزها» و «اشتغالزایی با هدف تامین زندگی مناسب برای ساکنان مناطق مرزی»، بعنوان یک ضرورت نیاز به برنامه ریزی دارد

تحول اقتصادی در مناطق مرزی با ایجاد صنایع تولیدی و تبدیلی، پایانه‌های صادراتی، بازارچه‌های مرزی، سایت‌های نگهداری دام و محصولات دامی، دفاتر بازرگانی محصولات پروتئینی و آبزیان میسر و نتیجه آن ایجاد توسعه پایدار، تجارت ایمن، اشتغال‌زایی مستمر، امنیت مناطق مرزی، رونق اقتصادی و ارزآوری به کشور می‌گردد.

رشد و توسعه اقتصادی در مناطق مرزی می تواند تامین کننده اهداف زیر باشد

- ۱- گام موثر در جهت توسعه پایدار و تجارت کم هزینه
- ۲- ایجاد اشتغال زایی مستمر و پایدار مرزنشینان و سایر افراد جامعه
- ۳- تامین امنیت مناطق مرزی توسط مرزنشینان
- ۴- جلوگیری از قاچاق کالا و محصولات دامی و کشاورزی
- ۵- جلوگیری از انتشار بیماریهای نوپدید و اگزوتیک و بیماریهای زئونوز
- ۶- تامین پایدار امنیت و ایمنی غذایی کشور
- ۷- گسترش صنایع تبدیلی و جانبی و جلوگیری از خام فروشی
- ۸- رونق صنعت دامپروری و مرغداری و ابزی پروری مناطق مرزی و استانهای هم جوار
- ۹- گسترش بازارچه های مرزی و افزایش نقش و توسعه صنایع دستی نظیر بافندگی، گیوه بافی، نمد مالی، فلزکاری و مینا کاری، تولید محصولات پوستی و صنایع دستی حصیری و چوبی و عرضه سایر کالاهای تولیدی
- ۱۰- ایجاد رونق اقتصادی در ناوگان حمل و نقل کشور بویژه ناوگان سردخانه دار
- ۱۱- رونق و گسترش ترانزیت محصولات دامی و کشاورزی
- ۱۲- محرومیت زدایی و توسعه خدمات و تامین رفاه عمومی در مناطق مرزی و ساحلی

۱۳- گام نهادن و برنامه ریزی در خصوص ارائه تخصصی خدمات گردشگری ، فرهنگی، تاریخی، سلامت محور با کشورهای همسایه

۱۴- ایجاد زمینه مناسب در جهت تاسیس دفاتر خدماتی و توریستی و استفاده از ظرفیت تشابه فرهنگ و زبان مناطق مرزی و ساحلی با کشورهای همسایه

۱۵- تاسیس دفاتر مشاوره ی در حوزه های دامپزشکی و شیلات و اعزام مشاور و متخصص و ارائه مشاوره به متقاضیان آبی پروری و محصولات جانبی آن به کشورهای هم مرز

۱۶- کمک به تنظیم بازار داخل کشور

۱۷- استفاده از ظرفیت بخش خصوصی شامل تشکل ها ، اتحادیه ها ، تعاونیها ، تجار و بازرگانان ، صنوف ،

۱۸- تکمیل زنجیره تولید محصولات دامی و تولیدات یکپارچه و قراردادی در مناطق مرزی و ساحلی

۱۹- توجه به تنوع پذیری محصولات دام و طیور و آبزیان و استفاده از فناوریهای نوین جهت صادرات محصولات متنوع از جمله چیپس میگو ، گوشت کبابی آبزیان ، گوشت فرآوری دودی شده و محصولات مشابه

۲۰- گام نهادن در تولیدات دانش بنیان و صدور آن در سطح فراملی

۲۱- توسعه همه جانبه زیرساختها و افزایش بهره برداری و بهره وری در استفاده از منابع موجود در بخشهای کشاورزی، دام و طیور و آبزیان با محوریت بخش خصوصی

۲۲- عملیاتی و احداث واحدهای شهرکهای کشاورزی ، دامپروری و آبی پروری و مناطق آزاد کشاورزی در مناطق مرزی و ساحلی

توسعه شیلات در مناطق مرزی و ساحلی و تاثیر آن بر اقتصاد

شیلات و آبرزی پروری به عنوان یکی از مهمترین بخشهای تولید غذا در جهان، نقش مهم و دوچندان در تأمین امنیت غذایی و توسعه اقتصادی در مناطق مرزی و ساحلی ایفا می کنند. زیرا فعالیتهای مرتبط با منابع آبی مشترک، نه تنها معیشت مناطق محلی را تضمین میکند، بلکه می تواند به عنوان یک محرک اقتصادی منطقه ای عمل نماید. در سطح ملی، اگرچه سهم شیلات در کل تولید بخش کشاورزی کشور ممکن است در مقایسه با سایر بخشها کمتر به نظر برسد، لیکن پتانسیل عظیم آن برای ایجاد ارزش افزوده، اشتغالزایی و ارزآوری، به ویژه در استانهای ساحلی و مناطق مرزی، غیرقابل انکار است.

فعالیت های شیلاتی در مناطق مرزی، صرفا فعالیت های تولیدی نیستند بلکه شبکه ای پیچیده از کارآفرینی، تجارت و وابستگی های اجتماعی را تشکیل میدهند. توسعه مزارع پرورش ماهی در آبهای مرزی و فعالیت های صیادی مستقیم، منجر به ایجاد فرصتهای شغلی پایدار در مناطقی میشود که اغلب با کمبود تنوع اقتصاد مواجه هستند. محصولات شیلاتی مرزنشینان اعم از ماهی تازه یا فرآوری شده، اغلب بخشی از تجارت غیررسمی یا رسمی بین مرزنشینان را تشکیل می دهند که در تقویت روابط اقتصادی مرزی تاثیرگذار است. دولت ها از طریق تسهیلات، ایجاد زیرساخت های فرآوری و تخصیص مجوزهای لازم نقش مهمی در حمایت از این بخش ایفا می کند

نقش شیلات مرزی در تجارت بین المللی و امنیت غذایی داخلی

در سطح بین المللی، محصولات شیلاتی در مناطق مرزی و ساحلی به عنوان یک کالای استراتژیک تلقی میشوند. صادرات محصولات شیلاتی میتواند تراز تجاری مناطق ساحلی را بهبود بخشد. با این حال، امنیت غذایی داخلی نیز یک ملاحظه اساسی است. در مناطقی که از منابع آبی مشترک بهره می برند، باید تعادلی بین بهره برداری تجاری و تأمین نیازهای مصرف داخلی برقرار گردد. برای جوامع محلی واقع در کرانه های خلیج فارس، دریای خزر یا

رودخانه های مرزی، شیلات اغلب تنها منبع درآمد اصلی محسوب میشود و وابستگی شدید به این منابع، هرگونه نوسان درذخایر ماهی یا تغییرات اقلیم را به یک تهدید مستقیم برای معیشت تبدیل می کند. در این جوامع، توسعه آبی پروری میتواند به عنوان یک راهبرد تنوع بخش به درآمد مورد توجه قرارگیرد تا فشار بر منابع طبیعی کاهش یابد.

سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد (FAO) بر لزوم توسعه شیلات و آبی پروری در چارچوب اهداف توسعه پایدار تاکید دارد. در مناطق ساحلی مرزی این به معنای اجرای راهبردهای آبی پروری است تا ۱- کمترین تاثیر زیست محیطی را داشته باشد ۲- پایداری اجتماعی مناطق مرزی را تضمین کند ۳- مقاومت در برابر تغییرات اقلیمی را افزایش دهد.

شیلات مرزی در هر منطقه، بسته به ساختار رودخانه ای، دریایی و تأثیرات اقتصاد اجتماعی و مناسبات سیاسی آن منطقه، متفاوت است.

آبی پروری در مناطق مرزی، به ویژه در نزدیکی رودخانه هایی که مرز محسوب میشوند مانند مناطقی که در مرزهای غربی یا شرقی قرار دارند می تواند تاثیرات مثبت و موثری داشته باشد. مواردی از قبیل ایجاد زنجیره ارزش افزوده در منطقه مرزی، کاهش فشار برذخایر طبیعی و افزایش درآمدخانوار را بعنوان موضوعات مثبت و ایجابی در اینخصوص می توان نام برد.

شیلات مرزی یک اهرم توسعه منطقه ای قدرتمند است که ظرفیت ایجاد ارزش اقتصادی پایدار و تأمین امنیت غذایی را دارا می باشد. با این حال، بهره برداری موفقیت آمیز از این پتانسیل، نیازمند مدیریت دقیق فرامرزی، حمایت های داخلی و توجه به پایداری منابع مشترک دارد.